ARKÆOLOGI SYDFYN

2025

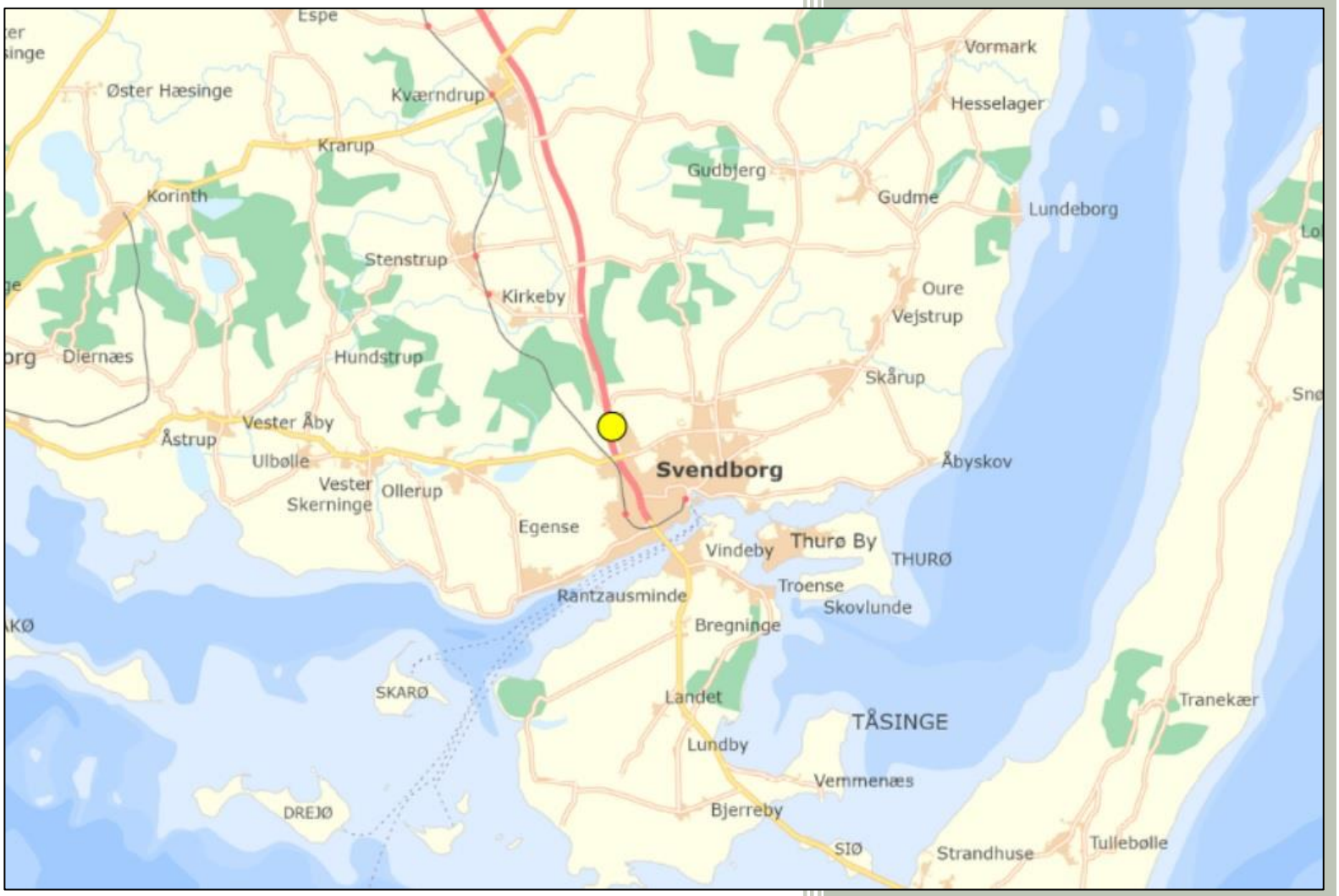

Kulturhistorisk rapport for større arkæologisk forundersøgelse

SOM 000880 Svendborg Fjernvarme (ASF0350)

Matr.nr.: 12d og 12b

Ejerlav: Sørup, Svendborg Jorder

Svendborg Sogn, Sunds Herred, tidl. Svendborg amt.

Sted- og lok.nr.: 090513-309

SLKS j.nr.: 24/15194

Allan Knudsen

Svendborg Museum

18-02-2025

Kulturhistorisk rapport for større arkæologisk forundersøgelse SOM000880 Svendborg Fjernvarme (ASF0350)

Indhold

Abstract 2
Undersøgelsens forhistorie 3
Administrative data 6
Topografi, terræn og undergrund 8
Øvrige data 10
Udgravningsmetode 11
Undersøgelsens resultater 13
Fremtidigt arbejde på stedet 15

Abstract

Svendborg Museum foretog i januar måned 2025 en større arkæologisk forundersøgelse på et 10.148 m² stort areal ved Bodøvej 15 i Svendborg. I forundersøgelsen fremkom kun ganske få fortidsminder, heriblandt enkelte stolpehuller, fyldskifter og kogestensgruber. Desuden en enkelt bygningskonstruktion i form at et 2-skibet hus bevaret ved stenpakkede stolpehuller fra en række midtsuler. Der blev ikke gjort genstandsfund. De få og spredte fortidsminder medførte, at museet kunne færdigregistrere fortidsminderne i forbindelse med forundersøgelsen og efterfølgende frigive arealet.

Undersøgelsen blev foretaget i koldt og blæsende januarvejr. De første timer tilmed med silende regn. På billedet er forundersøgelsen skudt i gang på det nordlige af de to felter.

Undersøgelsens forhistorie

I forbindelse med kommende etablering af luft-varmepumpeanlæg og varmeakkumuleringstanke har Svendborg Fjernvarme A.m.b.a. kontaktet Svendborg Museum med forespørgsel på museets arkæologiske interesse på de berørte arealer. Museet har anbefalet en arkæologisk forundersøgelse og efter aftale med bygherre blev i alt 10.148 m² fordelt på to felter indstillet til en større arkæologisk forundersøgelse på matrikel 12d og 12b, Sørup, Svendborg Jorder.

I forbindelse med etableringen af Svendborg Fjernvarme i 1996 foretog museet undersøgelser på de nærliggende arealer østligt på matrikel 12b. En mindre del af disse undersøgelser strækker sig ind over det ny-forespurgte areal. 1.317 m² af det aktuelle projektareal udelades derfor fra forundersøgelsen.

Ved de tidligere undersøgelser på matrikel 12b er der registreret en mindre mesolitisk boplads, to bopladsområder fra yngre bronzealder og der er et ukendt sted (udenfor det i 1996 forundersøgte areal) registreret en mulig gravplads med minimum 15 brandgrave i pløjemulden.

Museet vurderede, at der var meget stor risiko for at påtræffe væsentlige fortidsminder ved forundersøgelsen.

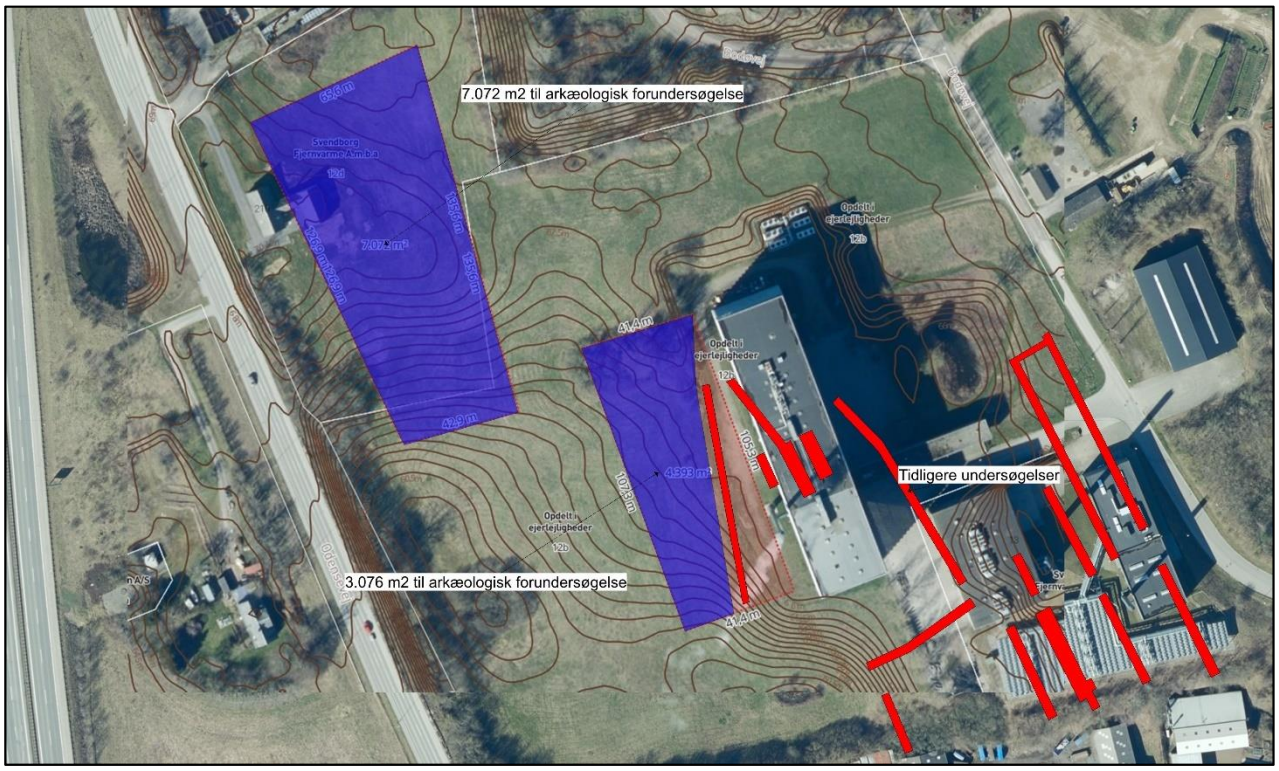

Ortofoto med markering af de to undersøgte felter med blåt. Med rødt ses søgegrøfterne fra 1996.

Det berørte areal ligger i nordvestlig udkant af Svendborg, i et område hvor museet tidligere har foretaget adskillige forundersøgelser og egentlige undersøgelser. Hovedparten i forbindelse med etablering af Svendborgmotorvejen for ca. 20 år siden (2006).

Følgende fortidsminder er registreret på de berørte matrikler:

- Mesolitisk boplads på kanten af et mindre vandhul. Pladsen karakteriseres af et diffust flintførende lag (System nr. 144241).
- To bopladsområder fra yngre bronzealder. De to pladser synes at afløse hinanden i tid fra per. IV til per. V og VI (System nr. 144242).
- En mindre brandgravplads bestående af 15 oppløjede pletter af trækul og brændte ben. Gravpladsen ligger dog uden for de arealer, som berøres af byggeriet i 1996, men var dengang stærkt truet af vedvarende pløjning (System nr. 144240).

Følgende fortidsminder er registreret i nærområdet indenfor 600 meter fra de berørte areal:

- Mod vest er der ved udgravning fundet et kompakt stenlag, et kultur- eller nedskylslag med flint, otte hørbrydningsgruber samt en brandgrav fra ældre førromersk jernalder (System nr. 174405).
- Mod vest er der ved liniekontrol af naturgasstrækningen Sørup-Ollerup registreret: bopladsspor, kogegruber, stolpehuller og mulig hustomt samt keramik fra ældre jernalder (System nr. 113654).
- Mod sydvest er der ved en mindre udgravning i forbindelse med etableringen af Svendborg motorvejen fremkommet bl.a. hustomt fra ældre jernalder. Blandt fundene var bemalet keramik (System nr. 173353).
- Mod sydvest er ved udgravning registreret en boplads fra yngre førromersk jernalder og ældre romersk jernalder med spredte anlæg og fund fra neolitikum og bronzealder (System nr. 171863).
- Mod nord er under journalnummeret SOM 01.358 fundet en hustomt fra efterreformatorisk tid samt spredte gruber fra førromersk jernalder. Under journalnummeret SOM 01.360 blev der gjort fund af hustomter, brønde, en ovn, hørbrydningsgruber og kulturlag øst for SOM 01.358 fra højmiddelalder og efter reformatorisk tid samt enkelte fund fra jernalderen (System nr. 144230).
- Mod nord er registreret bearbejdet flint i mulden samt bebyggelsesspor under mulden. Flintgenstandene koncentrerer sig på de nordlige dele af arealet og daterer sig til det meste af stenalderen. Nogle få affaldsgruber er fra yngre bronzealder og ældre førromersk jernalder. Seks huse fra tidlig middelalder udgør en gårdsenhed i en landsby, hvoraf en del undersøgtes i 2006 (System nr. 198272).
- Mod nord er ved udgravning fundet flintgenstande fra mesolitikum, mulige toskibede huse fra neolitikum, et kulturlag fra yngre bronzealder samt brandgrave fra ældre romersk jernalder.

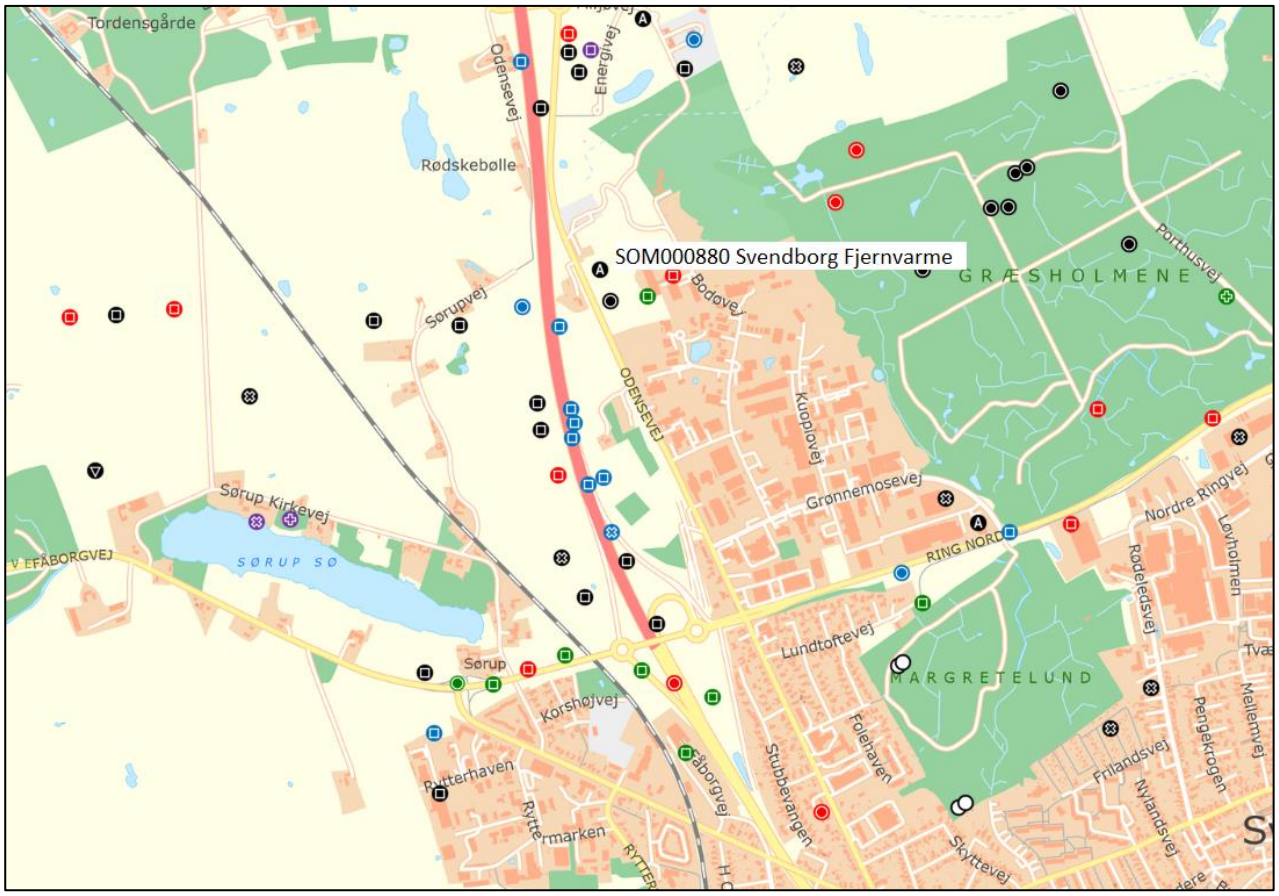

Oversigt over registreringer i Fund og fortidsminder. Det aktuelle område er markeret med "A" og teksten SOM000880 Svendborg Fjernvarme.

Den større forundersøgelse lægger sig således i slipstrømmen af rigtig mange tidligere registreringer i nærområdet, som vidner om bosættelse i området i hovedsageligt mesolitikum, yngre bronzealder, ældre romersk jernalder og middelalder. Aktuelt for forundersøgelsen vil det særligt være at afklare om de tidligere registrerede bopladsspor efter bronzealderbebyggelse spreder sig længere mod vest. Samt om der stadig findes levn af den tidligere registrerede gravplads med brandgrave på matrikel 12b.

Ortofoto med registreringer fra Fund og fortidsminder samt (med blåt) museets tidligere undersøgelser i området. Med rødt ses de to polygoner som markerer det aktuelle forundersøgelsesareal omtrent midt i billedet.

Administrative data

Bygherre:
Svendborg Fjernvarme A.m.b.a.
Bagergade 40a
5700 Svendborg

Ansvarshavende institutioner:
Slots- og Kulturstyrelsen, Center for Kulturarv
Fejøgade 1
4800 Nykøbing Falster

Svendborg Museum del af Museum Sydfyn og Arkæologi Sydfyn
Grubbemøllevej 13
5700 Svendborg

Slots- og Kulturstyrelsen er øvre arkæologiske myndighed, mens Svendborg Museum har varetaget sagsbehandling og det arkæologisk arbejde. Forundersøgelsen er udført i henhold til museumslovens kapitel 8; §26, stk. 2. Det er således bygherre, der betaler for forundersøgelsen.

Slots- og Kulturstyrelsens journalnummer: 24/15194
Svendborg Museums journalnummer: SOM000880 Svendborg Fjernvarme (ASF0350)

Entreprenør:
Solbjerg Maskinstation
Skovmarksvej 20
5762 Vester Skerninge

Udvalgt sagskorrespondance:
K1 – 2024-09-09: Svendborg Museum anmodes om en udtalelse om arkæologiske interesser i forbindelse med projektet.

K2 – 2024-09-16: Svendborg Museum fremsender udtalelse hvori museet anbefaler en arkæologisk forundersøgelse.

K3 – 2024-10-02: Bygherre anmoder om et budget for forundersøgelse.

K5 – 2024-10-09: Museet fremsender skema med bygherres stamoplysninger til udfyldelse.

K6 – 2024-10-14: Budgetudkast fremsendt til bygherre.

K8 – 2024-10-30: Bygherre returnerer skema med bygherres stamoplysninger.

K9 – 2024-11-04: Svendborg Museum indsender budget til Slots- og kulturstyrelsen.

K10 – 2024-11-28: Slots- og kulturstyrelsen godkender budget.

K11 – 2024-12-02: Det godkendte budget fremsendes til bygherre.

K12 – 2024-12-03: Bygherre godkender budget for forundersøgelsen.

K16 – 2025-01-13: Svendborg Museum informerer om opstart d. 27. januar.

K19 – 2025-01-29: Museet frigiver arealet efter endt forundersøgelse. Endvidere oplyses om betalingsvilkår og det videre arkæologiske arbejde i projektet.

Topografi, terræn og undergrund

Arealet er beliggende i åbent land og ligger hen i græsarealer. En mindre del på matrikel 12d husede en bygning som var revet ned forund for forundersøgelsen. Det vides at arealerne tidligere lå som dyrket mark, hvor bl.a. de tidligere registrerede brandgrave i 1996 delvist var blevet oppløjet. Sidenhen har arealerne hovedsageligt ligget udyrket hen.

På terrænkortet ses at terrænet på matrikel 12d (nordligste felt) varierer mellem kote 70 til kote 64, med højeste punkt omtrent midt på arealet. På matrikel 12b (sydligste felt) falder terrænet fra kote 67 til kote 63 fra nord mod syd. De to felter er markeret med rødt.

Høje Målebordsblade med forundersøgelsens to arealer markeret med svag rødt omtrent midt i billedet.

På billedet ses hvorledes terrænet bugtede sig. Her set fra sydøst.

På billedet set fra nord ses hvorledes det nordøstlige hjørne var forstyrret af store områder med nedgravet affald. Bagest i billedet ses i søgegrøften den oprindelige moræne.

Øvrige data

Feltdelen af den arkæologiske forundersøgelse blev påbegyndt mandag d. 27. januar 2025 og afsluttet tirsdag d. 28. januar 2025 med efterfølgende registrerings-, dokumentations- og beretningsarbejde.

Søgegrøfterne blev gravet med 21 tons gravemaskine på bælter påført en 2 meter bred planérskovl. Vejret var for koldt og råt og forundersøgelsen begyndte med regn. Trods vejret var forholdene for iagttagelser i undergrundsniveau ganske gode.

Gode registreringsforhold i den lyse undergrund. Her ses kogestensgrube A25.

Udgravningsmetode

Søgegrøfterne blev udlagt omtrentligt nordvest-sydøst på langs af de to felter. Fremkomne anlæg blev indmålt med GPS. Efter endt muldafrømning foretoges registrering af relevante anlæg og slutteligt blev søgegrøfterne tildækket igen.

Undersøgelsen blev startet i nordligt felt med søgegrøfter med 8-9 meters mellemrum. I det nordlige felt fandtes en del recente forstyrrelser. Dels rester fra en nedreven bygning i nordvestligt hjørne. Dels resterne af nedgravet affald i nordøstligt hjørne.

Muldlaget var i nordligt felt 40-50 cm tykt, mens det i det sydlige felt var helt op til 110 cm og bestod over mulden af hvad der formodes at være opfyldslag fra 1996 da fjernvarmeanlægget blev bygget.

I alt blev der udlagt 10 søgegrøfter og der blev foretaget en enkelt udvidelse i nord ved K1, samt enkelte udvidelser i sydligt felt hvor der var mistanke om en konstruktion.

Tom søgegrøft i nordligt felt. Det ses hvorledes terrænet bugter sig.

På dele af arealet viste oplysninger fra Ledningsejerregisteret at der lå forsyningsledninger af forskellig karakter. Dele af arealet blev derfor friholdt ved forundersøgelsen. Det drejer sig om et areal østligt langs matrikelafgrænsningen, samt matriklens sydøstlige hjørne. Desuden var matriklens sydlige del kunstigt opbygget med en vold som afgrænsning til spildevandssøen. Søgegrøfterne blev derfor ikke ført helt mod syd.

LER-data lagt ovenpå Udgravningsfelter og udgravningsdata med søgegrøfter. Det ses hvorledes der sydligt i nordligt felt løber ledninger øst-vest. I sydligt felt løber der ledninger mod nord samt ved den østlige feltafgrænsning.

Undersøgelsens resultater

I forundersøgelsen blev der i alt muldafrømmet 1.981 m² af i alt 10.148 m², hvilket giver en dækningsgrad på 19,52 %. Det vurderes, at der ikke var behov for yderligere udvidelser på arealet og at forundersøgelsen gav et retvisende billede af fortidsmindernes intensitet på arealet.

Foruden moderne forstyrrelser blev der registreret i alt 32 anlæg. Disse fordeler sig således:

Stolpehul: 18 stk.

Koge-/ildgrube: 7 stk.

Grube: 7 stk.

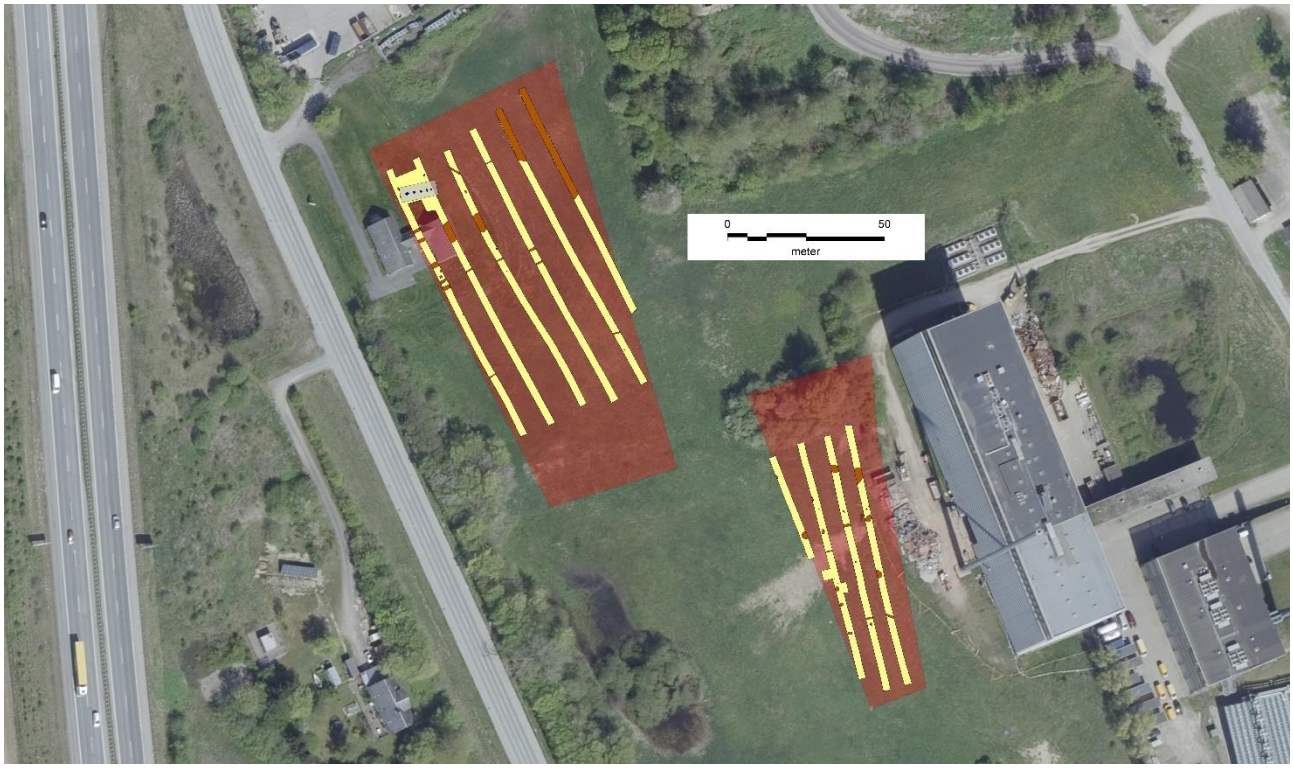

Oversigt over søgegrøfternes placering på ortofoto.

Der blev ikke gjort genstandsfund i undersøgelsen, ligesom der heller ikke blev hjemtaget jordprøver. De fundne anlæg lå forholdsvist spredt og kun i nordvestligt hjørne fremkom en konstruktion (K1). Flest fortidsminder fandtes i sydligt felt, hvor kogestensgruber og gruber og stolpehuller formodes at skulle knyttes til de aktivitetsspor, som i 1996 fandtes lige øst for undersøgelsesområdet. Her blev fundet to bopladsområder fra yngre bronzealder. De to pladser synes at afløse hinanden i tid fra per. IV til per. V og VI.

Den registrerede konstruktion K1 i nordvestligt hjørne af det nordlige felt bestod af tætstående store stolpehuller hvoraf de fleste var foret med sten. Stolpehulsrækken tolkes som midtsuler i en to-skibet bygning, om end tolkningen dog er behæftet med usikkerhed.

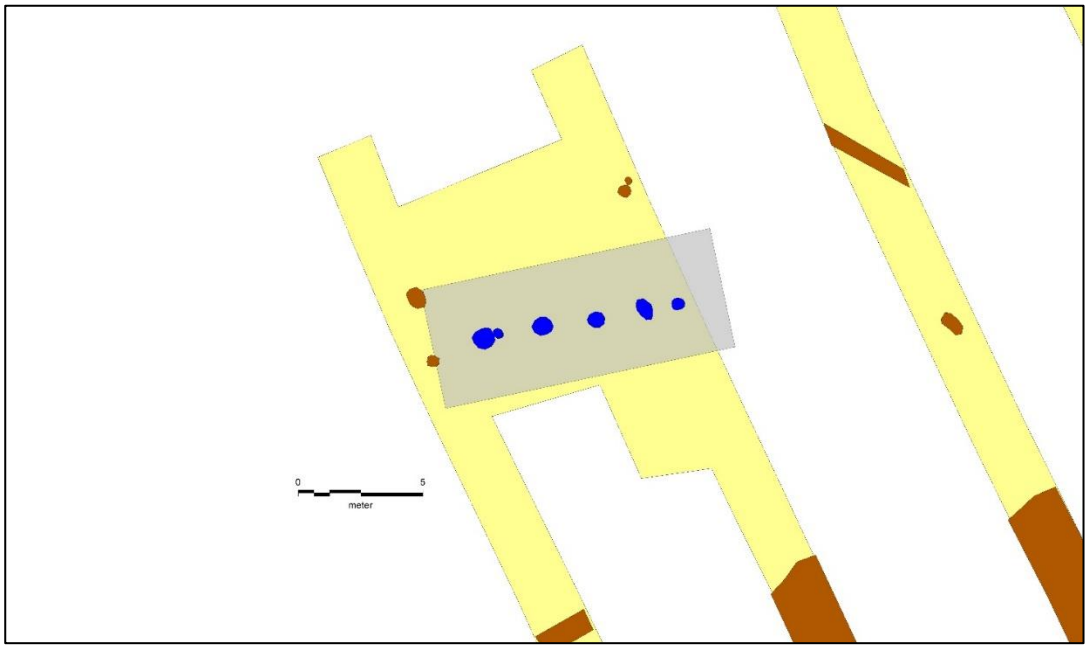

Konstruktion K1 markeret med blåt. Med gråt ses tolkningen som bygningskonstruktion med midtsuler.

Stolpehul A6 snittet. Det ses hvorledes stolpehullet var foret med sten.

Fremtidigt arbejde på stedet

De fundne fortidsminder var ikke af et omfang og karakter, som gav museet anledning til at indstille dele af arealet til en egentlig undersøgelse. De fundne anlæg kunne færdigregistreres under forundersøgelsen. Efter forundersøgelsen blev arealet derfor frigivet til bygherre. Trods de få fortidsminder på arealet vurderer museet, at der stadig kan være væsentlige fortidsminder på de ikke allerede undersøgte omkringliggende arealer på matriklerne.